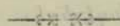

մանեան հայերի զաւակների համար յատկապէս նախատեսուած երջանկայիշատակ հիմնադիրների կողմից և պետութիւնից օրէնքով հաստատուած այդ երեք զուգընթաց դասարանները գոյութիւն չունեն:

Ահա և այդ նպատակով Ճեմարանի հարկւրամեայ յօրելեանի առթիւ Յանձնաժողովը զիմումն անելով Վեհափառ Հայրապետին՝ ցանկութիւն է յայտնել, որ կատարուի ամեն տեղի հայութեան մէջ հանգանակութիւն և ամբողջ ազգի կողմից մի գումար յանձնուի Լազարեան Ճեմարանին «ի յաւիտենական յիշատակ երախտագիտութեան Ազգիս առ Տոհմն Լազարեան և առ Ճեմարանն»:

Եւ քանի որ մինչև այժմ Ճեմարանի վարչութիւնը հնարաւորութիւն չէ ունեցել իրագործելու Լազարեանների անկատար մնացած փափագը, այդ հանգանակած գումարով միջոց կ'տրուի վարչութեան բաց անել օրէնքով թոյլատրած երեք զուգընթաց դասարաններն արտասահմանեան հայ մանուկներին ուսուցանելու հայերէն լեզուով: Նպատակը բարի է և ցանկալի է, որ հանգանակութիւնը յաջող վախճան ունենայ:

Բ. Վ. Ա.

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅՈՅ ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ.

Եւրոպայի Հայոց առաջնորդն է գեր. Տ. Գէորգ արքեպիսկոպոս Իւթուճեան: Ձեռնադրուել է նա եպիսկոպոս 1898 թ. Խրիմեան Տ. Տ. Մկրտիչ Ա. կաթողիկոսի ձեռքով, նշանակուելով Եւրոպայի Հայոց առաջնորդ: Տ. Գէորգ արքեպիսկոպոսը Եւրոպայի հայերի մասին ուղարկել է հետեւեալ տեղեկագիրը:

Ե կ ե դ ե ց ի ք.

Ի Մանչէսթը՝ մէկ եկեղեցի կայ. նուիրեալ յանուն ս. Երրորդութեան. կառուցեալ 1870-ական թուականներուն, արդեամբք և ծախիւք նոյն ժամանակի Մանչէսթրա-

բնակ վաճառականաց: Թէ՛ եկեղեցւոյն և թէ՛ անոր կից շինուած երկրատան համար ծախսուած է իբր երկու հազար անգղ. ոսկի: Եկեղեցւոյ գետինը Անգլիացւոյ կը պատկանի, որուն կը վճարուի տարեկան վարձ 50 ոսկի: Եկեղեցին հաստատուն կալուած կամ եկամուտ չունի: Ազգայինք իւրաքանչիւրն ըստ կարողութեան տարեկան տուրքեր ստորագրած են՝ որովք կը հոգացուին եկեղեցւոյ և պաշտօնէից ծախսերն:

Հօնոսոն՝ եկեղեցի չկայ. երկար տարիներէ ի վեր Մանչէսթրի քահանայն ս. Ծննդեան Զատկական տօներուն և այլ առթիւ կերթայ կը պատարագէ Անգլիական եպիսկոպոսական եկեղեցւոյ մը մէջ: 1907-ին տեղացւոց հաւանութեամբ մի քահանայ յատկացուցինք մնայուն կերպիւ սակայն միայն երկու տարի կարողացան շարունակել քահանայի ամսաթոշակը:

Փարիզ — Երկար տարիներ մի անշուք սրահի մէջ եկեղեցական արարողութիւն և պատարագ կը կատարուէր կիւրակէ օրեր, շնորհիւ մեծանուն պրն. Ա. Մանթաշեանի Փարիզահայք ունեցան մի հոյակապ եկեղեցի, որը կը դանուի Փարիզի առաջնակարգ թաղերէն ժան Կուժօն փողոցին մէջ, մերձ ի Շանդէլիդէ:

Սոյն եկեղեցւոյ հիմնարկութեան առաջին բրիչն զարկինք 1902 յունիս 21/4 յուլիսին: Հիմանց օծումն կատարուեցաւ սեպտ. 22/5 հոկտեմբերին: Եւ 1904 սեպտ. 22/2 հոկտեմբերին, Վարազայ ս. Խաչի բարեկենդանի օրն նորաշէն եկեղեցին օծեցինք՝ նուիրելով զայն յանուն ս. Յոհաննու Մկրտչին, ի յիշատակ ծնողի պրն. եկեղեցաշէն Ա. Մանթաշեանի:

Եկեղեցւոյ գետինն համար նորին ագնութիւն պ. Մանթաշեանն ծախսած է մօտ 400,000 ֆրանք, իսկ շէնքին համար մօտ 600,000 ֆրանք. եկեղեցւոյ գետինն ու շէնքն արձանագրուած է պրն. Ա. Մանթաշեանի անուան...:

Յաւալի է որ հոյակապ եկեղեցիս հակառակ իւր փառաւոր զիւրքին գուր չէ ներքին բարեկարգութենէ և բարեկարգութենէ, որովհետեւ հաստատուն կալուած և եկամուտ

չունին: Ժողովրդական կամաւոր նուէրներով կը հոգացունին պաշտօնէից ծախքերն:

Պէլնիզա (Պրիւքսէլ և Անվէրս). սոյն երկու քաղաքներն Փարիզէ 5 — 6 ժամ հեռաւորութիւն ունին, տեղւոյն ժողովրդեան հոգևոր պէտքերու հոգածութիւնն յանձնած եմք Փարիզի հոգևոր պաշտօնէին, որ մերթ այցելելով կը հովուէ այս սակաւաթիւ ժողովուրդը:

Ժրնէվ. սակաւաթիւ երկսեռ ուսանողներ կը զբտնուին, ընդհանրապէս Ռուսաստանցի, ի հարկին կը դիմեն Փարիզի հոգևոր պաշտօնէին:

Մարսէյ. Մատուռ անուամբ մի անշուք սրահ կայ վարձքով բնուած: Մարսէյցիք հաւառակ իրենց սակաւութեան միշտ քահանայ կը պահեն: Տեղւոյն ժողովուրդք տարեկան հանգանակութեամբ կը հոգան Մատրան և քահանային ծախքերն:

Վիէննա. տեղւոյս ազգայինք թէպէտ սակաւաթիւ են, այլ ընդհանրապէս բարեկեցիկ: 1899-ին և ապա 1903-ին Սուշաւա երթուղարձիս առթիւ օրերով մնացի այդ թանկ մայրաքաղաքի մէջ. ծախքեր ըրի, թարգման բռնեցի և կառքով (որոց վարձքն խիստ սուղ են) այցելեցի գտնուած հայոց տուներ, բացի վսեմ. Նարիման խանէ և Զատիկ Բօբօլիչէ (երկուքն էլ հանգուցեալ), միւս տուններ իրենց դռներ փակեցին երեսիս:

Գոհունակութեան արժանի է Ռուսահայ պրն. Պօղոս Քիւրքչեանց համեստ կարողութեան տէր ազգայինն՝ որ միշտ կայցելէր ինձ. խորհրդակցեցայ նորա հետ մի փոքր մատուռ բանալու ելք մը գտնելու համար: Տեղացի հայոց սառն անտաբերութիւնէն զատ տեղական կառավարութեան կողմէ ևս զժուարութիւն կայ. զի եկեղեցւոյ կամ մատրան համար Աւստրիական կառավարութիւնն կը պահանջէ անոնց յարատեւութեան ապահովութեան երաշխաւորութիւնն:

Սուշաւայի քահանայն ի պահանջել հարկին կայցելէ ի Վիէննա: (Սուշաւայի և Վիէննայի հեռաւորութիւնն էքսպրէսով 24 ժամ է):

Սուլաւս. Պուքովենայի (Աւստրո-Հունգարիա) մէջ
ցրուեալ հայոց այս կեդրոն քաղաքի, Սուլաւայի մէջ՝ կան
երեք եկեղեցիք:

Ա. Սուրբ Խաչ, կառուցեալ 1521 թուականին, ուր
կը կատարուին հանապազօրեայ պաշտամունք:

Բ. Սուրբ Սիմէօն, կառուցեալ 1618 թուին, որը փակ է,
և տարւոյն մէջ մասնաւոր օրեր ժամերգութիւն և պատա-
րագ կը կատարուի:

Գ. Սուրբ Յարութիւն, քաղաքին հայոց գերեզմանա-
տան նորակառոյց մատուռ, որը 1903 թուականին օծուե-
ցաւ ձեռամբ նուաստիս:

Կան նաև երկու վանք, մին ա. Հաճկատար անուամբ,
կառուցեալ 1512 թուականին, սա փոքր վանք մէ, ունի
գեղեցիկ տաճար մը. քաղաքէն իբր մէկ ժամ հեռաւորու-
թիւն ունի. տարւոյն մէջ մասնաւոր օրեր, մանաւանդ
ս. Աստուածածնի վերափոխման տօնի օրն քաղաքէն հան-
դիսական թափօրով կերթան հայերն և արարողութիւն և
պատարագ կը մատուցուի:

Միւս վանքն ա. Օգոսենտ, հաստատեալ 1551 թուա-
կանին. քաղաքէն իբր քսան վայրկեան հեռաւորութիւն
ունի: Վանքս բարձր դիրք մ'ունի, իր առջև համայնատա-
րած են Պուքովինայի դաշտօրայք և բլուրք կանաչապարդք
և Սուլաւայի գետն, են, են: Ափսոս որ վանքն կիսաւեր
վիճակի մէջ կը գտնուի, եկեղեցին քիչ վտանգուած է: Ունի
հին բարձր զանգակատուն. վանուց որմնափակի մէջ գե-
տինն բաւական ընդարձակ է:

Այս երկու վանքերն ունին բաւական վարելահողեր
և կալուածներ. որոց ընդհանուր արժէքն կը գնահատուի
իբր 500,000 ֆրանկ և աւելի, տարեկան եկամուտ կրե-
րեն 14—15000 ֆրնք, որոցմով կը հոգացուին եկեղեցեաց,
պաշտօնէից, ծաղկոցի ծախքերն, տեղացի աղքատ ընտա-
նիքներ թոշակ կստանան:

Հօմօր. երեք ժամու հեռի ի Սուլաւայէ աւան մէ.
կայ ս. Գէորգ անուամբ հայոց եկեղեցի 1868-ին շինեալ:
Ժամանակին աւանին մէջ գտնուած քսան տան չափ հա-

յերն կառուցած են այս եկեղեցին՝ որ այժմ վառ է։ Կը զանուին այժմ երկու տուն աղքատներ, Սուշավի քահանայն տարին մէկ երկու անգամ կերթայ պատարաւել։ Ինչպէս Սուշաւայի եկեղեցեաց և վանօրէից՝ նոյնպէս և սոյն եկեղեցւոյ պահպանութեան հոգն յանձնուած է Սուշաւայի Հոգաբարձութեան։

Աւելորդ չեմ համարիր յայտնել, Վեհապառ Տէր, թէ շատ ջանացի որ վանքերուն միոյն մէջ ընծայարան մը հաստատուի, որը կրնայ մեծապէս օգտակար լինել թէ Սուշաւայի և թէ համայն Բումանիոյ հայոց արժանաւոր ընծայացունքը պատրաստելով։ Բայց ցաւօք սրտի կը յայտնիմ թէ չյաջողեցայ և չէի կարող բան մընել, վասն զի, Վեհ. Տէր, Սուշաւայի հայերն հին կանոնադրութիւն մունին Աւստրո-Հունգարիոյ պետութենէն վաւերացեալ, որոյ զօրութեամբ վերոյիշեալ ազգային եկեղեցիներն, վանքերն և կալուածներն անձեռնմխելի են. ազգային բարձր իշխանութիւնք անկարող են միջամտել և նոր կարգադրութիւն մը ընել։ Երբ օր մը ոչ մի հայ չմնայ ի Սուշաւա, յայնժամ ազգային բոլոր սեփականութիւնք պիտի անցնին պետութեան՝ ըստ զօրութեան կանոնագրի։

Ժամապաշտօնի մասին.

Թեմական հոգևոր պաշտօնեայք, որը թոշակաւոր են, ըստ կարելոյն գոհութեան արժանի կերպիւ կը կատարեն իրենց հոգևորական պարտականութիւններն։ Դպիրք ընդհանրապէս ժողովրդական դասակարգէ իրենց աւօրեայ գործերով զբաղեալ երիդասարգներ են՝ որք բարեպաշտական զգացմամբք առանց որ և է ակնկալութեան կամովին պաշտօն կը վարեն։

Դպրոց.

Վերոյիշեալ քաղաքաց մէջ ազգային դպրոց չկայ. միայն Սուշաւայի մէջ փոքրիկ մանկանց համար կայ մի նախակրթարան։ Դպրոցական պատանիք կը յաճախեն իրենց

գտնուած քաղաքացի վարժարաններն: Այս մասին ամենայն ջանք և յորդորք ապարդիւն. բացի ծնողաց օտարամոլութենէ և մանկանց իրենց միջավայրի ընկերաց յարեալ լինելէն՝ ամենուրեք կայ մի այլ զլիսաւոր անյարմարութիւն, այն է, Հայ տուներու իրարմէ հեռաւորութիւնն:

Գոհութեան արժանի են շատ ծնողք, որք Հայերէն լեզուն ուսուցանել կը տան իրենց զաւակաց մասնաւոր ուսուցչաց միջոցաւ. թէև այն ալ ուսանողաց կողմէ միշտ դժուարութեամբ:

Բարեգործ. հաստատութիւնք.

Թեմիս մէջ բացի Հոգաբարձութիւններէ ուրիշ որ եւէ բարեգործ. մարմին կամ հաստատութիւն չկայ: Եկեղեցեաց հոգաբարձութիւնք եկեղեցապատկան ծառայութիւններէ զատ հոգ կը տանեն երթևեկ անոք և կարօտ աղքատաց: Մեծ աղէտից ժամանակ կը գրենք թեմերու Հոգաբարձուաց Մասնախումբ կազմելու և օժանդակութեան հասնելու համար աղետեալներու, և այս առթիւ կարելին ի գործ կը դրուի:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Ներկայումս այցելու Հովիւ է կարգուած Ռումանիոյ հայութեան վրայ Տ. Գնէլ եպիսկոպոս Գալէմքեարեանը՝ որն ուղարկել է Ազգիս Վեհափառ Կաթողիկոսին հետեւեալ համառօտ տեղեկութիւնք.

«Ազգախնամ Տէր Հովուապետ,

Խնչպէս յայտնի է անցեալ տարի Պալքանեան երկրորդ պատերազմի իրադարձութեանց առեն Պուլկարական Տօպրուճայի երկրամասն՝ ընդ մէջ Սև ծովու և Դանուբ գետի՝ Ռումանիոյ թագաւորութեան կցուեցաւ, որով այդ կողմերու հայ ժողովուրդի հոգևոր վերատեսչութեան գործն ալ անցած եղաւ Ռումանահայոց եպիսկոպոսութեան: